

af den politiske situation i Mexico. Men den stærke afhængighed af dette kilde-materiale har på den anden side også givet fremstillingen en drejning i retning af, at det er disse diplomater, som er hovedpersonerne i udviklingen af den engelsk-amerikanske konflikt eller interessemodsatning. Det fremgår imidlertid af Calverts egne undersøgelser, at f. eks. den engelske udenrigsminister Edward Grey havde helt klare – og af de diplomatiske indberetninger ret uafhængige – mål. For det første ønskede han at varetage engelske økonomiske interesser i Mexico, og for det andet ville han undgå en egentlig konflikt med USA. Dette fremgår bl. a. af hans memorandum af 17. oktober 1913 (s. 225). Ved den minutiøse redegørelse for diplomaternes aktivitet slører Calvert i nogen grad spørgsmålet om opfattelsen af interessemodsatningen hos de to landes regeringer, der dog må betragtes som det væsentlige.

Richard Graham behandler i sin undersøgelse »moderniseringen« i Brasilien 1850–1914 og Englands rolle i denne proces. Han påpeger på en overbevisende måde Englands indflydelse på en række af de omfattende ændringer, der skete i Brasilien i anden halvdel af det 19. årh. Det drejer sig om så forskellige områder som transportsystemet, bankvæsenet og byeliternes forestilling om fri konkurrence.

Mindre overbevisende er skildringen af Englands betydning for industrialiseringen i Brasilien. Her burde i hvert fald den brasilianske toldpolitik have været behandlet mere indgående, da importvilkår for færdigvarer naturligvis har en afgørende indflydelse på den hjemlige industris afsætningsmuligheder. De indrepolitiske brydninger, som toldpolitikken rejste i 1890'erne, bliver kun strejft (s. 300f.).

Graham belyser således mange sider af de samfundsmæssige ændringer i Brasilien i sidste halvdel af det 19. årh. Men en samlet vurdering af disse ændrings karakter og omfang når han ikke frem til. Her er det en stor svaghed, at han ikke præciserer, hvad han lægger i begrebet »modernisering«, skønt han anvender udtrykket mange steder i sin bog.

NIELS AMSTRUP

JOHN M. THOMPSON: *Russia, Bolshevism and the Versailles Peace*. Studies of the Russian Institute of Columbia University. Princeton University Press 1966. vii + 429 s. 2 kort. \$ 11.50.

Thompsons bog behandler spørgsmålet om Rusland og bolschevismen, således som problemet blev opfattet af fredsforhandlerne i Versailles 1919. Han beskæftiger sig ikke med spørgsmålet om Ruslands grænser. De vestlige ledere fik nemlig ingen faktisk indflydelse på dette spørgsmål, og forf. anser det overhovedet for sekundært i forholdet mellem Rusland og Vesten. Det primære spørgsmål var den politiske ordening. Bogens emne er derfor kampen om magten i selve Rusland, d. v. s. de allieredes holdning til borgerkrigen samt spørgsmålet om bolschevismen som en ideologisk udfordring til Vesten på et tidspunkt, hvor de vestlige samfund befandt sig i en kritisk tilstand.

Bogen indbyder til en sammenligning med A. J. Mayer: *Politics and Diplomacy of Peacemaking*, 1968. Mayer har ikke kunnet nå at benytte Thompsons

bog (jvf. Mayer, s. 902). I vid udstrækning behandler de de samme problemer: forholdet generelt mellem de allierede og Rusland, spørgsmålet om Rusland skulle have repræsentation på fredskonferencen, Prinkipoforslaget, Bullitt-missionen, Hoover-Nansenplanen, betydningen af den ungarske revolution, Foch-Churchills planer om en stor intervention i Rusland og spørgsmålet om anerkendelsen af admiral Kolczak i Sibirien som hersker i Rusland. Yderligere behandler Thompson også kort den allierede politik fra sommeren 1919 til februar 1920 med tilbagetrækningen fra Rusland.

I redegørelsen for forløbet af disse begivenheder er der ringe uoverensstemmelse mellem de to, men grundsynet er forskelligt. Thompson behandler godt nok udelukkende det russiske spørgsmål på fredskonferencen, men han placerer ganske klart dets stilling på konferencen. Det var ikke det primære spørgsmål. Han mener, at de vestlige statsledere selv opfattede Tyskland og Folkeforbundet som det vigtigste. Det russiske spørgsmål blev nok ofte diskuteret, men i visse faser gled det helt i baggrunden og blev behandlet på et lavere niveau. Han frakender ikke bolschevismen som ideologi en vis indflydelse på forhandlingerne, dog især angående ønsket om at afslutte en hurtig fred. Men han mener ikke, at bolschevikruslen rent faktisk fik større følger for resultaterne, og han er meget opmærksom på, at en række stater (bl. a. Tyskland, Polen og Rumænien) og grupper i de enkelte forhandlingsdelegationer bevidst brugte bolschevikkrækken som et pressionsmiddel. Mayer forsøger derimod at vise, at spørgsmålet om Rusland var meget centralt i fredskonferencens beslutninger. Endelig er bøgerne metodisk forskellige, idet Mayer meget kraftigt udvider studiefeltet til bl. a. også at omfatte parlamenternes, pressens og fagforeningernes holdning ud fra sin opfattelse af samspillet mellem indenrigs- og udenrigspolitik. Thompson koncentrerer sig om selve de diplomatiske forhandlinger i Paris, men er enig i at tillægge pressen og den offentlige mening stor betydning for afgørelserne om Rusland.

Forfatteren finder, at de allierede i 1919 svingede mellem to ekstreme muligheder: en stor, direkte intervention til fjernelse af Sovjetstyret – eller forhandling og fred med Sovjetunionen. Uenighed mellem de allierede forhindrede begge muligheder. Snart gik man lidt mere i den ene retning, snart i den anden. Resultatet var en halvhjertet politik i form af for det meste indirekte intervention. Midlerne – i form af soldater og penge – var ikke til stede til en fuld intervention, lysten ofte heller ikke. For der var også uenighed om, hvilket Rusland man ønskede efter en heldig intervention, især med hensyn til dets territoriale omfang. I polemik mod sovjetiske historikere fremhæver Thompson, at USA og Italien klart gik ind for Ruslands territoriale integritet (Finland og Polen undtaget); en vigtig side af fransk politik var et udeleligt og stort Rusland. Vesten ville altså ikke sønderlemme Rusland i småstater. Hans påstand om den engelske politik i dette spørgsmål virker dog ikke overbevisende (s. 380, note 8).

I forbindelse med våbenstilstandsforhandlingerne fremhæver Thompson med rette den interessante artikel 12, der påbød, at de tyske tropper i Rusland skulle forblive, indtil de allierede bad dem evakuere. Foch fik dette tilføjet uden de allierede civile regerings mellekomst og vidende. Meningen var, at de tyske tropper skulle standse bolschevikkernes fremmarch mod vest. Sagen havde store politiske perspektiver, for Tyskland kunne herved få et pant i forhandlingerne med de allierede, og det kunne muliggøre en fortsættelse af den tyske østpolitik.

Thompson anser Wilson for den centrale skikkelse i de allieredes Ruslands-politik: USA havde soldaterne og de økonomiske ressourcer. Derfor blev også Wilsons usikkerhed over for problemets behandling afgørende. Principielt var han mod intervention. Russerne måtte ordne deres indre sager selv. Han håbede på en mildnelse af bolschevismen og skabelsen af et liberalt, demokratisk Rusland, der skulle indtræde i Folkeforbundet. Som en af de få i Versailles forstod han, at bolschevismen fremstod af reelle årsager. Skulle man derfor hindre bolschevisme, måtte man fjerne dens årsager. Dette kunne afgjort ikke ske ved militære midler, men ved en retfærdig fred og reformer. Forfatteren fremhæver her, at Wilson ikke interesserede sig for de økonomisk-sociale sider af fredstraktaterne. Han så alt politisk. Alene Lloyd George delte i nogen grad Wilsons syn på bolschevismen og dens delvise berettigelse i Rusland og Ungarn.

Forfatteren tolker Sovjetunionens politik i lyset af Leninudtalelser og mener, at Sovjetunionen var rede til at betale en ret høj pris for at få fred. Lenin sigtede mod et nyt Brest-Litovsk, der skulle give styret et pusterum. Provisorisk ville man indgå en fred, der senere skulle gøres ugyldig bl. a. ved at fremme revolutioner i de lande, den var indgået med. Forfatteren mener, at Sovjetunionens svar på de allieredes forslag om at mødes med alle russiske parter i borgerkrigen på Prinkipoerne var forsonligt og forretningsmæssigt. Modsat interventionisternes påstand allerede i samtiden ville bolschevikkerne nok være kommet. Men spørgsmålet var, om der var noget at forhandle om. En borgerkrig kan ikke standses ved velvillige ord. Thompson finder tillige, at hele sagens behandling fra vestlig side var dårlig.

Forfatteren overvurderer nok betydningen af Churchills virke (s. 135, 138). Thompson og Mayer er enige om, at Bullitt selv overvurderede betydningen af sin rejse til Moskva marts 1919. Thompson mener dog, at Sovjetunionen gerne ville have akcepteret Bullitts tilbud som et forhandlingsgrundlag. Men sidst i marts under den øvrige krise på konferencen afviste man både Foch og Bullitt. Man fulgte i stedet for en ineffektiv og forvirret kurs midt imellem. En tid arbejdede man med tanken om, at levnedsmiddelforsyninger til Sovjetunionen skulle være det middel, der standsede bolschevismen. Det resulterede i Hoover-Nansenplanen. Forfatteren vil gøre McCormick til denne plans fader i den amerikanske delegation. Hans bevisførelse virker dog meget svag (s. 233) og svækkes yderligere af, at McCormick senere mistede enhver interesse for sagen. Under alle omstændigheder blev Hoover hurtigt den ledende mand i det praktiske forsøg. Mayer omtaler ikke McCormicks rolle her.

Thompson mener, at den allierede Ruslandspolitik efter Versaillestraktatens underskrivelse ikke blev udformet på selve konferencen, men i de enkelte lande. Heraf kom øget forvirring og manglende koordinering. Ullmans undersøgelse af den engelske politik tyder dog på, at Thompsons opfattelse af konferencen som koordinationsorgan er overvurderet. Også før 28/6 1919 blev beslutningerne truffet af hvert land for sig.

Til sidst redegøres der for de Hvides nederlag efteråret 1919 og den ny allierede politik, der var dobbelt: genoptagelse af handel med Sovjetunionen – og cordon sanitaire: støtte til randstaterne (især Polen og Rumænien) som en defensiv barriere. Begge sider var en følge af interventionens fiasko. Bolschevismen var ikke udryddet, men skulle inddæmnes. Thompson anser iøvrigt ikke handelsmotivet for afgørende for Lloyd George i første fase.

Forfatterens kilder hidrører for det meste fra de amerikanske offentlige og private arkiver samt fra visse Hvides arkiver i USA. Derfor får man nøje besked om den amerikanske delegations holdning til de enkelte spørgsmål. Det engelske og franske arkivmateriale har Thompson ikke haft adgang til. Man mærker iøvrigt tydeligt, at de 8 første kapitler er baseret på hans doktorafhandling fra 1960. Skildringen efter s. 309 er væsentlig mindre detaljeret, og der sker også et skift i brugen af kilder: efter 28/6 1919 kommer den engelske politik i centrum baseret på de trykte dokumenter.

Fremstillingen er i det væsentlige kronologisk. Materialet fremlægges udmærket i en mere bearbejdet form end hos Mayer, og alligevel belyses de enkelte emner mere udførligt, fordi Thompson har koncentreret sig om de diplomatiske begivenheder. Medens Mayer har en tendens til at nøjes med referater, giver Thompson vurderinger, der er velovervejede og afbalancerede. De er ikke så meget præget af skarp kritik som af forståelse for de handlendes meget vanskelige beslutningssituation. Det er muligt, at han går for vidt i sin aksept af den allierede politik – eller mangel på samme – som den eneste mulige ud fra det givne sæt af faktorer. Men han har på sober og grundig måde gjort rede for de politiske overvejelser hos de allierede. Bogen vil utvivlsomt blive grundlaget for videre forskning inden for dette emne. Man kunne bl. a. især ønske en undersøgelse af, hvad de allierede statsmænd og forhandlere egentlig forstod ved den bolschevisme, som de talte så meget om.

KAY LUNDGREEN-NIELSEN

JOHN BRADLEY: *Allied Intervention in Russia, 1917–20*. London, Weidenfeld and Nicolson, 1968. xix + 251 s. 7 kort. 55 sh.

Forfatteren er Senior Lecturer i statsvidenskab ved Manchesters universitet og har med sin bog givet endnu et bidrag til dette omfattende og problemfyldte emne. De beskrevne begivenheder fik væsentlige konsekvenser for den følgende tid, og dette ses også genspejlet i litteraturen om emnet, hvor opfattelserne stadig står mod hinanden, i høj grad præget af politiske synspunkter.

Dette gør forfatteren udmærket rede for i sin interessante oversigt over sit kildemateriale og over den hidtidige forskning om emnet. Man må her især fremhæve, at han har haft adgang til de franske arkiver, både udenrigsministeriets og krigsministeriets. Disse er ellers normalt ikke tilgængelige. Han har også brugt arkiver efter de Hvide, der nu især befinder sig i USA. Fra England har han brugt Milner Papers, men har åbenbart ikke kunnet nå at drage fordel af åbningen af de øvrige engelske arkiver i 1968. Også amerikanske, (vest-)tyske, østrig-ungarske, tsekoslovakiske, polske og sovjetiske kilder er benyttet. Meget interessant er det at se, hvor der stadig er mangler. Det drejer sig om sovjetiske kilder, men også om materiale fra de Hvide, der stadig er i Sovjetunionens, Bulgariens og Jugoslaviens besiddelse. Hans oplysninger om de polske kilder er derimod mindre heldige, idet det er muligt at studere de polske arkiver i Warszawa. Hans liste over polske dokumentsamlinger og litteratur om emnet er også meget tilfældig og mangelfuld. Selv værker fra 1958–59, der har benyttet de omtalte arkiver, nævner han ikke. Følgelig er han heller ikke inde i den diskussion, der